

ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕГЛАСНИХ ПОЗАШТАТНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО УМИСНИХ ВБИВСТВ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

TACTICAL FEATURES OF USING UNDERCOVER FREELANCERS BY CRIMINAL POLICE UNITS DURING AN OPERATIONAL SEARCH FOR PRIMARY OPERATIONAL AND INVESTIGATIVE INFORMATION ON INTENTIONAL MURDERS

**Хижняк Є.С., к.ю.н., доцент,
декан факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»**

Протидія кримінальній протиправності є однією з найважливіших функцій держави, і це обумовлено тим, що для нормального функціонування його інститутів, забезпечення безпеки як суспільства в цілому, так і конкретних громадян, зокрема, необхідно своєчасно виявляти та усувати будь-які кримінально протиправні прояви. Разом з тим, у разі вчинення кримінального правопорушення працівникам правоохоронних органів необхідно в найкоротший термін встановити осіб причетних до його вчинення, з метою притягнення їх до кримінальної відповідальності, відновлення соціальної справедливості та компенсації матеріальної шкоди.

Оперативні підрозділи, до компетенції яких входить завдання з протидії кримінально карним діянням, мають у своєму розпорядженні широкий арсенал засобів і методів для її реалізації. Серед них особливе місце займає використання можливостей негласного апарату та конфіденційної допомоги громадян.

Відповідно до норм діючого законодавства, працівникам кримінальної поліції, для досягнення мети оперативно-розшукової діяльності дозволяється використовувати негласну допомогу громадян, які на конспіративній основі виконують завдання оперативних підрозділів [1]. Всю сукупність джерел оперативної інформації (агенти, оперативні контакти, утримувачі конспіративних квартир, осіб з якими встановлено конфіденційне співробітництво під час здійснення досудового слідства) та які виконують завдання оперативного підрозділу на певній території або об'єкті обслуговування щодо пошуку інформації про осіб та події, що мають значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та в інтересах кримінального судочинства прийнято об'єднувати в єдину агентурну мережу, яка і є частиною негласного (агентурного) апарату [2].

З урахуванням вимог сьогодення та напрацювань практиків необхідно розглянути тактичні особливості використання негласних позаштатних працівників під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств підрозділами кримінальної поліції.

Ключові слова: тактичні особливості, використання, негласні позаштатні працівники, агентурна мережа, негласний апарат, оперативний пошук, первинна оперативно-розшукова інформація, умисні вбивства, підрозділи кримінальної поліції.

Counteracting criminal wrongdoing is the State's essential function, and this is because for the smooth functioning of its institutions, ensuring the security of society as a whole and of individual citizens in particular, any misconduct should be identified and addressed in a timely manner. At the same time, in the case of a criminal offense being committed, law enforcement officers need to identify the persons involved in its commission as soon as possible to hold them liable, restore social justice and compensate for material damage.

Operational units responsible for countering criminal offences, have a wide range of tools and techniques for its implementation. Among them, a special place is taken by the use of the hidden apparatus and confidential assistance of citizens.

According to the rules of the current legislation, to achieve the objective of operational and investigative activity criminal police officers are allowed to use tacit assistance from citizens carrying out tacit tasks of operational units [1]. The entire set of sources of operational information (agents, operational contacts, keepers of conspiratorial apartments, persons, with whom confidential cooperation has been established during pre-trial investigation) and carrying out the tasks of the operational unit in a certain territory or service facility to search for information about persons and events that are important for solving the tasks of operational and investigative activities and for the benefit of criminal proceedings, it is customary to combine them into a single agency network, which is part of the secret (agency) apparatus is customary to unite in a single agent network, which is part of the secret (agent) apparatus [2].

Tactical features of the use of covert freelancers by criminal police units in the rapid search for primary operational investigative information regarding intentional murders should be considered taking into account requirements and practices.

Key words: tactical features, use, covert freelancers, agent network, secret apparatus, operational search, primary operational and investigative information, intentional murders, criminal police units.

Постановка проблеми. Як свідчить практика, до найбільш проблемних аспектів відноситься використання негласного апарату, формування діючої агентурної мережі, а також підбір кандидатів до негласного співробітництва. На нашу думку, вказане пов'язано із використанням «стандартизованого» підходу до вибору осіб, що залучаються: раніше засуджені, наркомани та особи, що ведуть аморальний спосіб життя. Зрозуміло, що не можна казати про повну хибність означеного підходу до формування негласного апарату, оскільки такі категорії осіб беззаперечно становлять інтерес для оперативних працівників та здатні надавати оперативно значущу інформацію, однак її використовувати лише вказані категорії осіб у всіх випадках протидії кримінальній протиправності є абсолютно невірною. Здійснення оперативними працівниками такого підходу до формування негласного апарату

є помилковим, оскільки веде до повної деградації негласного апарату та перетворення його лише в «агентуру на папері». Тобто, при протидії кожному окремому виду кримінально карного діяння, оперативні працівники повинні враховувати велику кількість аспектів для підбору, підготовки та використання якісного, надійного негласного апарату.

Мета статті: розглянути тактичні особливості використання негласних позаштатних працівників під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств.

Виклад основного матеріалу. Своєчасне одержання відомостей працівниками оперативних підрозділів кримінальної поліції про окремі події та факти протиправної діяльності або про осіб, які схильні до вчинення кримінальних правопорушень, дозволяє вирішувати одне з над-

важливих завдань ОРД, а саме – отримання первинної оперативно-розшукової інформації.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у межах своїх повноважень здійснювати оперативно-розшукову превенцію кримінальних правопорушень, тобто вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснювати профілактику правопорушень [1]. Оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації визнано однією із загальних форм ОРД разом з оперативно-розшуковою превенцією та оперативно-розшуковим забезпеченням кримінального провадження [3].

Законодавче забезпечення планування заходів із залучення осіб до конфіденційного співробітництва регламентується п. 14 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1], ст. 275 КПК України [4], а також Інструкцією про організацію оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України [2] і передбачає формування негласного апарату оперативними підрозділами Національної поліції та використання їх допомоги з метою:

- документування осіб, причетних до скоєння кримінальних правопорушень, а також лідерів і учасників організованих злочинних груп та злочинних організацій;
- використання негласного апарату на об'єктах, що передбачають їх перекриття;
- використання негласного апарату з маршрутними можливостями;
- використання негласного апарату для проведення внутрішньокамерних розробок;
- використання квартир, що створюються з метою конспірації.

Водночас, сьогодні більшість науковців погоджується із тією думкою, що здійснення негласного співробітництва є не тільки формою реалізації права органів, які здійснюють ОРД, на залучення до підготовки та проведення оперативно-розшукових заходів окремих осіб на конфіденційній основі, а й можливістю громадян використовувати право на захист своїх прав від кримінально протиправних посягань [5, с. 145]. До того ж, спільним для більшості правоохоронних систем світу, в тому числі й вітчизняної є те, що негласне співробітництво має бути виключно добровільним, мати усвідомлений характер і виражатися в обов'язковій згоді на таку співпрацю. Тобто негласне співробітництво може бути встановлено як за ініціативою оперативного апарату, коли оперативний працівник, з тактичних міркувань доцільності, пропонує громадянам, які залучаються до підготовки або проведенню оперативно-розшукових заходів, конфіденційність такого сприяння, так і за волевиявленням громадянина, коли вступає в оперативно-розшуковий процес та особисто виступає ініціатором. В цьому випадку форма вираження згоди на надання сприяння в підготовці чи проведенні оперативно-розшукових заходів може носити усний, письмовий або інший характер. Однак це не означає обов'язкову реалізацію названого права громадян в усіх випадках виявлення окремими особами такого бажання. Вирішення даного питання є прерогативою органів, що здійснюють ОРД в залежності від реалій кримінальної обстановки [6].

Тобто, як свідчить теорія та практика оперативно-службової діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України агентурно-оперативна робота щодо превенції кримінальним правопорушенням – це не лише використання позаштатних негласних працівників з цією метою, а й цілий комплекс організаційних, управлінських, кримінологічних, оперативно-розшукових та інших дій та заходів [7, с. 120].

Негласна (агентурна) робота по протидії вбивствам громадян включає в себе залучення громадян, осіб без громадянства, іноземців у якості агентів, оперативних контактів, утримувачів конспіративних квартир та має свої унікальні відмінності. В першу чергу це стосується формування так званого «спеціалізованого» негласного апарату, це особи, що входять до складу терористичних або екстремістських груп, течій, організацій; є членами радикальних, неонацистських, релігійних угруповань; є учасниками організованих груп або злочинних організацій, членами незаконних збройних формувань, а також мають відношення, наприклад, до незаконного розповсюдження вогнепальної зброї.

Агентура може використовуватися з метою створення та забезпечення умов для підготовки або проведення оперативно-розшукових заходів.

Зважаючи на розвідувальні та інші можливості, негласні позаштатні працівники, під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств можуть використовуватися з метою:

- 1) розроблення осіб (груп), які готують учинення умисних вбивств;
- 2) розроблення осіб (груп), підозрюваних у вчиненні умисних вбивств;
- 3) виконання маршрутних завдань;
- 4) розроблення осіб, які утримуються в ІТТ, інших спеціальних установах, кімнатах для затриманих відокремлених підрозділах, територіальних, міжрегіональних органів (підрозділів) Національної поліції України;
- 5) забезпечення оперативного прикриття та зашифрування об'єктів-пасток (мешканці квартир-пасток, власники автомобілів-пасток тощо);
- б) створення та забезпечення умов для підготовки або проведення оперативно-розшукових, оперативно-технічних, пошукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій, з метою протидії умисним вбивствам [2].

В ході роботи з агентурою оперативний працівник навчає агента:

- методам установалення і підтримання довірливих стосунків та контактів з особами, які можуть бути причетні до вчинення умисних вбивств;
- способам виявлення ознак підготовки і вчинення умисних вбивств; способам розпізнавання осіб, які належать до злочинного середовища, за зовнішніми ознаками і поведінкою;
- особливостям спілкування з особами, схильними до вчинення умисних вбивств;
- діям у разі ускладнення ситуації під час виконання завдань; у разі виникнення підозри про його негласне співробітництво з правоохоронними органами; під час здійснення перевірки, зокрема провокацій, або пропозиції зради чи участі у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, учинення кримінальних правопорушень розроблюваними особами в присутності агента;
- правилам поведінки у разі затримання агента як підозрюваного, отримання пропозиції співробітничати з іншими працівниками оперативних підрозділів;
- способам застосування окремих технічних засобів та прийомів конспірації [2].

Водночас, теорія та практика означено виду діяльності свідчить, що окремого місця посідає такий аспект як вірний вибір тактики такої діяльності та тактичних особливостей притаманних різним оперативним обстановкам. Враховуючи вказане вважаємо за доцільне більш детально розглянути питання тактичних засад використання негласних позаштатних працівників під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств.

Що стосується тактики використання негласних позаштатних працівників з метою отримання первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств,

то тактичні особливості безпосереднього співробітництва та використання для виконання завдань оперативнорозшукового характеру полягають у наступному:

- моніторинг оперативної обстановки з метою встановлення осіб, що становить оперативний інтерес, відповідно до інформаційно-орієнтовних ознак пов'язаних з умисними вбивствами;

- контроль за відомими об'єктами (адресна розвідувальна робота), оперативнорозшуковий нагляд за особами від яких можна очікувати вчинення умисних вбивств або які можуть бути причетними до їх вчинення;

- забезпечення та підтримка відповідної легенди для оперативних працівників під час оперативного пошуку первинної оперативнорозшукової інформації щодо умисних вбивств;

- впровадження в організовану групу або злочинну організацію з метою оперативного пошуку первинної оперативнорозшукової інформації щодо умисних вбивств;

- посилення агентурних (розвідувальних) можливостей в кримінальному середовищі.

Оперативні працівники під час використання негласних позаштатних працівників повинні систематично отримувати первинну оперативнорозшукову інформацію про:

- 1) осіб, які планують або готують вчинення умисного вбивства (характер взаємостосунків зловмисників з особою, яку вони мають намір вбити, та мотиви кримінального правопорушення);

- 2) час, місце та спосіб вчинення умисного вбивства (про підшукування ймовірних співучасників тощо);

- 3) свідків, які можуть підтвердити факт готування до умисного вбивства та відомості щодо купівлі чи виготовлення знаряддя для вчинення умисного вбивства, зброї (попередню підготовку транспорту для виїзду на місце вчинення умисного вбивства та відбуття з нього, про попередню підготовку місця для приховування трупа, інших слідів кримінального правопорушення або переховування самих злочинців);

- 4) місцезнаходження речових доказів (як предметів матеріального світу, так і віртуального простору).

Надалі слід розглянути найбільш доцільні напрями здійснення зазначеного виду діяльності.

Напрямами оперативного пошуку можна визначити залежно від мети його здійснення. Що стосується вчинення умисних вбивств, то оперативний пошук ведеться, як правило, з метою виходу на особистість, тобто на осіб і факти, які є об'єктами оперативнорозшукової діяльності. Йдеться про оперативний пошук на певних територіях, де відбуваються різного роду кримінальні акції (наприклад, напади на громадян та їх вбивства членами радикальних або екстремістських організацій); в місцях розташування радикальних, неонацистських, релігійних угруповань; на територіях з високою концентрацією криміногенного елементу та високим рівнем кримінальної активності. Тому виділяються напрями проведення оперативного пошуку.

Так, оперативні підрозділи ведуть його серед громадян, які проживають на території оперативного обслуговування, в місцях концентрації криміногенного елементу, в кримінально активній сфері (наприклад, збут зброї), в кримінальних групах (організовані групи або злочинні організації; незаконні збройні формування; терористичні організації тощо); серед осіб, які притягались до кримінальної відповідальності за вчинення умисних вбивств; у віртуальному просторі (наприклад, у DarkNet).

Оперативний пошук первинної оперативнорозшукової інформації щодо умисних вбивств, здійснюваний відповідно до перерахованих вище напрямів, забезпечує виявлення латентних вбивств про які правоохоронним органам невідомо; громадян, яким що-небудь відомо про злочинні посягання, конфліктні ситуації; осіб, які можуть бути причетними до вчинення умисних вбивств, здатні до скоєння таких дій; осіб, що відрізняються кримінальною актив-

ністю (особливо небезпечні рецидивісти, лідери злочинного світу, раніше судимі, за бандитизм, вбивство, розбій, грабежі, особи, які вчинили тяжкі злочини зі зброєю; особи, які мають намір скоїти злочини, що формуються в злочинні групи; схильють інших до злочинної співучасті; особи, які намагаються придбати зброю і технічні засоби для вчинення умисних вбивств; особи, підозрювані в причетності до організованої злочинності, обізнані про неї особи).

Крім перерахованих категорій, об'єктами оперативного пошуку є «центри», які контролюють і спрямовують кримінальну активність молодіжних хуліганських угруповань («Ультрас», «Скінхед»); окремі етнічні групи; корумповані зв'язки стійких злочинних співтовариств; злочинні структури, що виникли в результаті здійснення окремого виду кримінальної діяльності (наприклад, контрабанда зброї); організовані злочинні групи, що займаються торгівлею людьми, вогнепальною зброєю, наркобізнесом; організовані злочинні співтовариства з міжнародними зв'язками тощо.

Визначене свідчить про те, що оперативний пошук первинної оперативнорозшукової інформації, здійснюваний суб'єктами оперативнорозшукової діяльності за певними напрямами, дозволяє виявляти конкретних фізичних осіб або співтовариство таких осіб, що становлять оперативний інтерес з точки зору або їх кримінальної небезпеки або причетності до протиправних та інших дій, які вимагають адекватного реагування з боку правоохоронних органів.

Далі здійснюється оперативний пошук «від особистості», тобто «адресна» оперативнорозшукова робота, коли здійснюється постійний збір інформації про осіб від яких можна очікувати вчинення кримінального правопорушення, зокрема умисного вбивства.

Можна визначити окрему категорію вже відомих осіб, які можуть бути об'єктом контролю, під час використання негласних позаштатних працівників з метою оперативного пошуку первинної оперативнорозшукової інформації щодо умисних вбивств:

1. Особи, що замислюють або готують умисне вбивство. Аналіз етапів формування і реалізації злочинного наміру дозволяє стверджувати, що доки намір не набуває матеріальної форми, він не є кримінально каранним. Матеріалізація наміру може здійснюватися за такими формами:

- підшукування спільників;
- підшукування знаряддя;
- консультування щодо вибору оптимального способу вчинення злочину, його приховування (наприклад, пошук в Інтернеті);
- створення негативного впливу на осіб, які контактують із суб'єктом тощо.

Іншими словами, визначальним фактором є реальність кримінально протиправних намірів. Реальність здійснення таких намірів може бути визначена за такими ознаками:

- відповідність висловлюваних намірів дійсним можливостям;
- відповідність намірів лінії поведінки суб'єкта, його протиправній установці;
- наявність причинного зв'язку між поведінкою суб'єкта та ситуацією, що склалася;
- стан індивіда в наявній ситуації дозволяє констатувати потенційні можливості вчинення ним злочину;
- наявність формальних ознак (колішня судимість, яскраво виражена протиправна установка та ін.).

Тому вважається можливим розглядати таку особу, як об'єкт контролю лише при наявності вказаних та подібних їй ознак.

2. Особи, які є учасниками або членами різного роду угруповань, організацій, формувань та потенційно можуть брати участь у вчиненні умисних вбивств, бути виконавцями або співучасниками (наприклад, так звані «штатні кілери»).

3. Особи зі стійкою протиправною поведінкою, а також раніше засуджені за вчинення умисних вбивств.

Тому у сферу оперативного пошуку «від особистості» потрапляють перш за все особи, що становлять, так би мовити, злочинний потенціал суспільства. Йдеться про громадян, які вчинили різного роду протиправні діяння. Часом їхні особистісні особливості і життєва історія нерозривно пов'язані з кримінальною поведінкою. Вчинення протиправних діянь – це їхня професія, і вони свідомо йдуть на цей ризик, удосконалюючи свою майстерність і активно протидіючи власним викриттям. Об'єктом оперативного пошуку є і інфраструктура, що складається навколо таких осіб, які професійно займаються кримінально протиправною діяльністю. Тому оперативний пошук зумовлений і такими явищами, як наркоманія, торгівля людьми тощо. Додатковими орієнтирами для оперативного пошуку «від особистості» є ознаки злочину. Якщо пошук ведеться «від особистості», то можливий об'єкт вивчення підрозділу кримінальної поліції як би відомий. Специфіка тут у тому, що таким об'єктом можуть виступати і фізичні, і юридичні особи. Наявність такого об'єкта зумовлює характер майбутньої пошукової роботи. У ході оперативного пошуку виявляються обставини потенційно кримінального характеру, коли криміногенна ситуація може розвинути в реальну кримінальну [8].

Таким чином можна виокремити категорію осіб, які можуть бути об'єктом контролю, під час використання негласних позаштатних працівників з метою оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств:

1) особи, що виношують наміри або готують умисне вбивство. Матеріалізація наміру може здійснюватися за такими формами: підшукування спільників; підшукування знаряддя; консультування щодо вибору оптимального способу вчинення вбивства, його приховування (наприклад, пошук в Інтернеті); створення негативного впливу на осіб, які контактують із суб'єктом тощо.

2) особи, які є учасниками або членами різного роду формувань, угруповань, організацій та потенційно можуть брати участь у вчиненні умисних вбивств, бути виконавцями або співучасниками.

3) особи зі стійкою протиправною поведінкою, а також раніше засуджені за вчинення умисних вбивств.

Своєчасне виявлення, запобігання, припинення кримінально протиправних діянь, а також встановлення осіб, які їх вчинили, ефективне досудове розслідування по кримінальним провадженням неможливо без використання негласних позаштатних працівників (агентів, оперативних контактів) кримінальної поліції, за допомогою яких виконуються, як тактичні завдання (збір відомостей щодо встановлення ознак формування організованих груп і злочинних організацій на території оперативного обслуговування; здобуття інформації про кримінальні правопорушення й осіб, які їх готують або вчинили у складі цих

організованих злочинних об'єднань; сприяння документуванню їхньої кримінально протиправної діяльності за матеріалами оперативно-розшукового або кримінального провадження; забезпечення відшкодування збитків, що заподіяні кримінальними правопорушеннями), так і стратегічні (збір відомостей щодо реального стану організованої кримінальної протиправності на окремій території та в державі взагалі, тенденції її розповсюдження; прогнозування напрямів поширення організованої кримінальної протиправності; протидія організованим і транснаціональній злочинності; здобуття інформації про організовані етнічні, радикальні, неонацистські, релігійні угруповання, незаконні збройні формування, терористичні або екстремістські організації тощо).

Висновки. Встановлено, що тактичні особливості використання негласних позаштатних працівників під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств полягають у наступному:

– моніторинг оперативної обстановки з метою встановлення осіб, що становить оперативний інтерес, відповідно до інформаційно-орієнтовних ознак пов'язаних з умисними вбивствами;

– контроль за відомими об'єктами (адресна розвідувальна робота), оперативно-розшуковий нагляд за особами від яких можна очікувати вчинення умисних вбивств або які можуть бути причетними до їх вчинення;

– забезпечення та підтримка відповідної легенди для оперативних працівників під час оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств;

– впровадження в організовану групу або злочинну організацію з метою оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств;

– посилення агентурних (розвідувальних) можливостей в кримінальному середовищі.

Визначено категорію осіб, які можуть бути об'єктом контролю, під час використання негласних позаштатних працівників з метою оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації щодо умисних вбивств:

1) особи, що виношують наміри або готують умисне вбивство. Матеріалізація наміру може здійснюватися за такими формами: підшукування спільників; підшукування знаряддя; консультування щодо вибору оптимального способу вчинення вбивства, його приховування (наприклад, пошук в Інтернеті); створення негативного впливу на осіб, які контактують із суб'єктом тощо;

2) особи, які є учасниками або членами різного роду формувань, угруповань, організацій та потенційно можуть брати участь у вчиненні умисних вбивств, бути виконавцями або співучасниками;

3) особи зі стійкою протиправною поведінкою, а також раніше засуджені за вчинення умисних вбивств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про затвердження Інструкції про організацію оперативно-розшукової діяльності та негласної роботи оперативними підрозділами Національної поліції України : наказ МВС України від 05 травня 2017 № 07. Київ : МВС України, 2017. 162 с. Інв. № 2243 т. Таємно.
3. Хижняк Є. С. Форми оперативно-розшукової діяльності: сучасний погляд та стан розвитку в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. № 4. С. 123–127.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Деркач Н.М. Оперативно-розшукова протидія незаконному обігу вогнепальної зброї. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2019. 268 с.
6. Особи, які сприяють органам внутрішніх справ на конфіденційній основі. URL: <http://textbook.news/rozyisknaya-deyatelnostoperativno-litsa-sodeystvuyuschie-organam-vnutrennih-del-113940.html>
7. Баб'як А.В., Сапальов В.П. Отримання та використання первинної оперативно розшукової інформації оперативними підрозділами ОВС України: монографія. Львів: Каменяр, 2010. 167 с.
8. Кваша Ю. Ф. Законодавчі засади оперативно-розшукової діяльності : лекції. Бібліотекар : [сайт]. URL: <http://www.bibliotekar.ru/2-8-9osnovy-ord/81.htm>